

GRIM TORV – DETALJREGULERING

PLANPROGRAM - 24.11.2017, REV. 13.6.2018

FORORD

Kristiansand bystyre har vedtatt at Grim torv skal være områdesenter for Grim (kommuneplanens arealdel, 2011-2022 – vedtatt 22.06.2011). Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging (BATP) sier at: I by- og tettstedsområder og rundt kollektivknutepunkter bør det legges særlig vekt på høy arealutnyttelse, fortetting og transformasjon.

Grim torv er i dag et områdesenter og et transformasjonsområde. Målet med planarbeidet er at Grim torv skal utvikles til et nytt, spennende og attraktivt områdesenter i Kristiansand kommune. Det skal legges til rette for en urban, men samtidig aktiv livsstil ved å koble kvartalet opp til turstier, eksisterende idrettsanlegg, rekreasjon, gang- og sykkelveier og kollektivtransport. Kvartalet skal bli et naturlig krysningspunkt, møtested og bydelssentrum. Målet er et variert bymiljø med en sammenveving av handel og boliger, der boligtypologier appellerer bredt og på tvers av aldersgrupper og livsfaser. Med kort gang- og sykkelavstand til sentrum er stedet godt plassert med tanke på å skape et bærekraftig bomiljø. Grim torv skal kunne utvikles med bymessig karakter og høy utnyttelse.

Foreliggende dokument er et forslag til planprogram. Planprogrammet er første ledd i utarbeidelsen av detaljreguleringen for Grim torv, og samtidig ledd i varsling av planoppstart.

Formålet med planprogrammet er å beskrive:

- Bakgrunnen og formålet med planarbeidet
- Planprosessen og medvirkningsmulighetene
- Omfanget av planarbeidet med relevante utredningstemaer.

Underveis i planprosessen tas det sikte på god informasjonsformidling og medvirkning fra offentlige instanser, relevante interesseorganisasjoner og aktører i området.

Kontaktpersoner i forbindelse med planarbeidet er Alf Petter Mollestad og Frans-Arne H. Stylegar, Multiconsult.

Alf Petter Mollestad og Frans-Arne H. Stylegar

Multiconsult

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	2
1. Innledning.....	4
1.1. Bakgrunn for planarbeidet	4
1.2. Mål for planarbeidet.....	4
1.3. Planprogram og konsekvensutredningsplikt	4
2. Planområdet.....	5
2.1. Planavgrensning	5
2.2. Eiendomsforhold	5
2.3. Beskrivelse av planområdet	6
3. Sentrale problemstillinger i planarbeidet.....	14
4. Rammer og premisser	15
4.1. Overordnede føringer og planer	15
4.2. Reguleringsplaner	20
4.3. Annet planarbeid og prosesser i området	22
4.4. Andre aktuelle kommunale føringer	22
5. Alternativ som skal utredes	25
5.1. Referansealternativet (0-alternativ)	25
5.2. Utbyggingsalternativet.....	25
6. Forslag til utredninger i forhold til miljø og samfunn.....	29
6.1. Utredningstemaer og metode	29
7. Planprosessen	33
7.1. Fremdriftsplan	33
7.2. Informasjon og medvirkning (Pbl kap. 5)	33
8. Kilder og referanser	35

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn for planarbeidet

Kommuneplanen peker på at Grim torv skal være et områdesenter, dvs. det skal være en sosial møteplass for nærområdet, med butikk og offentlig og privat tjenesteyting.

Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging (BATP) sier at: I by- og tettstedsområder og rundt kollektivknutepunkter bør det legges særlig vekt på høy arealutnyttelse, fortetting og transformasjon.

Nasjonal transportplan sier at det skal være nullvekst i bilbruk i byområder. Det er ønskelig å få bedre fremkommelighet for gående, syklende og kollektiv, der målet er å oppruste området på Grim torv til å bli et fremtidsrettet knutepunkt. I tråd med rikspolitiske retningslinjer om BATP – samlet bolig-, areal – og transportplanlegging vil man utarbeide en detaljreguleringsplan som ser på det samlede utviklingspotensialet i området.

1.2. Mål for planarbeidet

Det er ønskelig å utvikle Grim torv som områdesenter, ved å skape et urbant knutepunkt og bærekraftig bomiljø med blandede funksjoner og boliger til alle aldersgrupper og livsfaser. Det legges til rette for høy utnyttelse og tetthet med inntil 40.000 m² BRA fordelt på ca. 25.000 m² boliger og 15.000 m² handel, kontor, næring og tjenesteyting. Det er viktig at dagens Meny-butikk kan driftes videre under områdets utvikling, og butikkens lokalisering vil ha betydning for planarbeidet. Området må kunne fungere i mellomfasene frem til full utbygging.

For å oppnå målene, skal det i planen jobbes med følgende tiltak:

- Legge til rette for en urban og aktiv livsstil ved å koble kvartalet til turstier, eksisterende idrettsanlegg, rekreasjon, gang- og sykkelveier og kollektivtransport.
- Grim torv skal bli et naturlig krysningsspunkt, møtested og bydelssentrum.
- Variert bymiljø med en sammenveving av handel og boliger, der boligtypologier appellerer bredt og på tvers av aldersgrupper og livsfaser.
- Skape fire ulike sider tilrettelagt for gående og syklende.
- Videreføring av eksisterende kvaliteter som den verneverdige møllebebyggelse og fungerende handel og tjenesteyting.
- Ivareta det samlede parkeringsbehovet i området, dvs. også behovene knyttet til Idda, Grim kirke osv.

1.3. Planprogram og konsekvensutredningsplikt

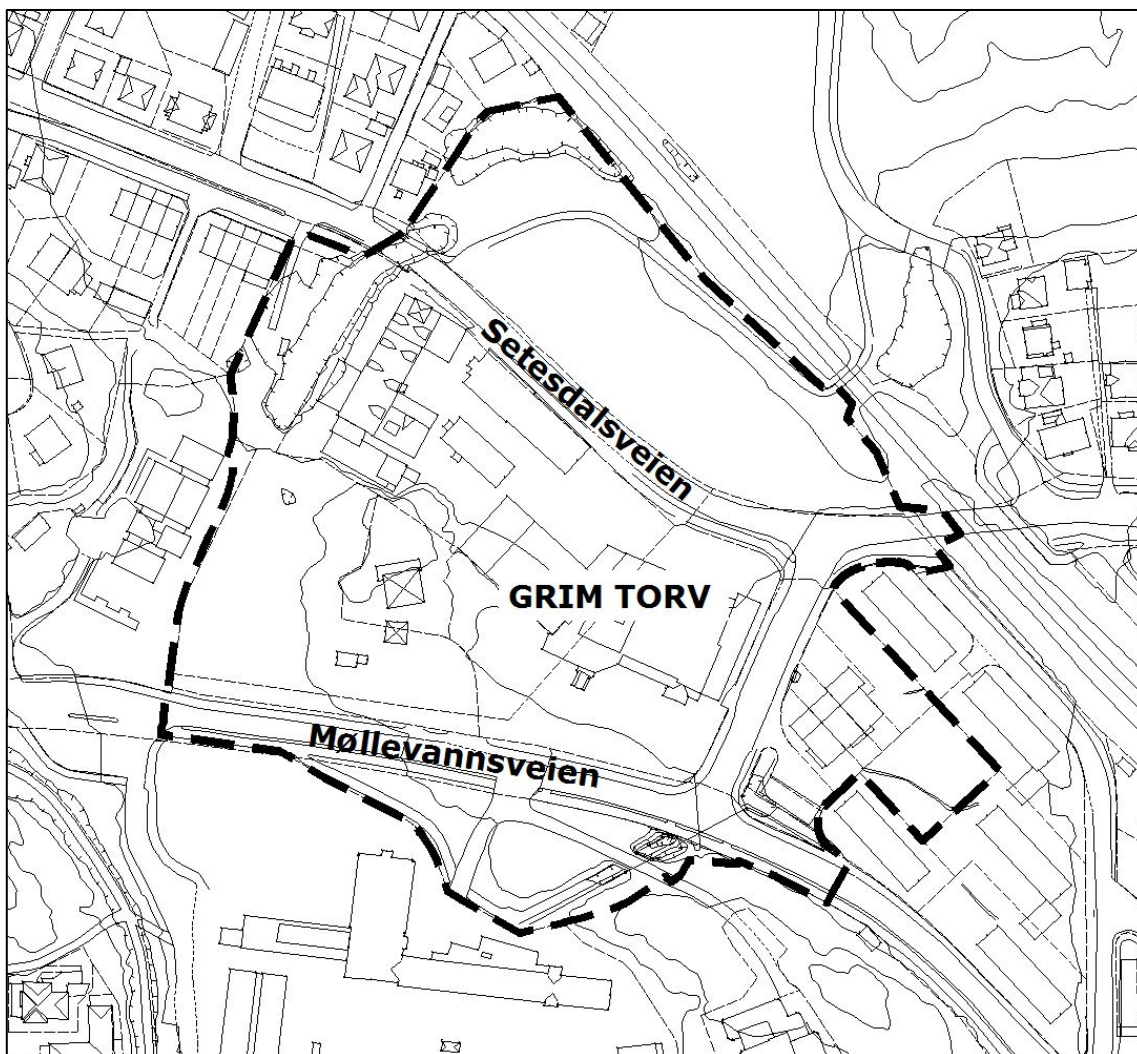
Lovverket stiller krav om konsekvensutredning (KU) ved utarbeiding av reguleringsplaner av en viss størrelse, kostnad eller formål. Hensikten er å sikre at hensynet til miljø og samfunn blir vurdert i planprosessen.

Planen utløser krav om konsekvensutredning. I gjeldende forskrift om konsekvensutredninger omfattes planarbeidet av §8a og vedlegg II pkt 10b. Denne forskrift ble endret etter oppstartsmøtet med kommunen (ikraft. 1.7.2017). I referatet står følgende: *Grim torv detaljregulering fanges opp av §3.c og vedlegg II pkt 10. b) i forskriften om konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven.* Det er valgt å følge oppstartsmøtetets konklusjon. Konsekvensene av tiltakene er ikke utredet tilfredsstillende på overordnet nivå, og planen kan ha konsekvenser for områder utenfor planavgrensningen. For øvrig er det avtalt med kommunen at planen kan gjennomføres som detaljregulering. Planprogrammet redegjør for hvordan reguleringsplanen skal utarbeides, hvordan prosessen skal legges opp og hvilke temaer som skal utredes.

2. PLANOMRÅDET

2.1. Planavgrensning

Plangrensen dekker gjeldende plan for området i sin helhet, og følger eiendomsgrenser. Planområdet omfatter tidligere Christiansands Møller, dagens Grim torv med Meny-butikken og tilstøtende bebyggelse langs Grim torv, deler av Rv9/Setesdalsveien og grøntområdet mellom veien og jernbanesporet. Gangbro og jernbanebro er ikke med i planavgrensningen.

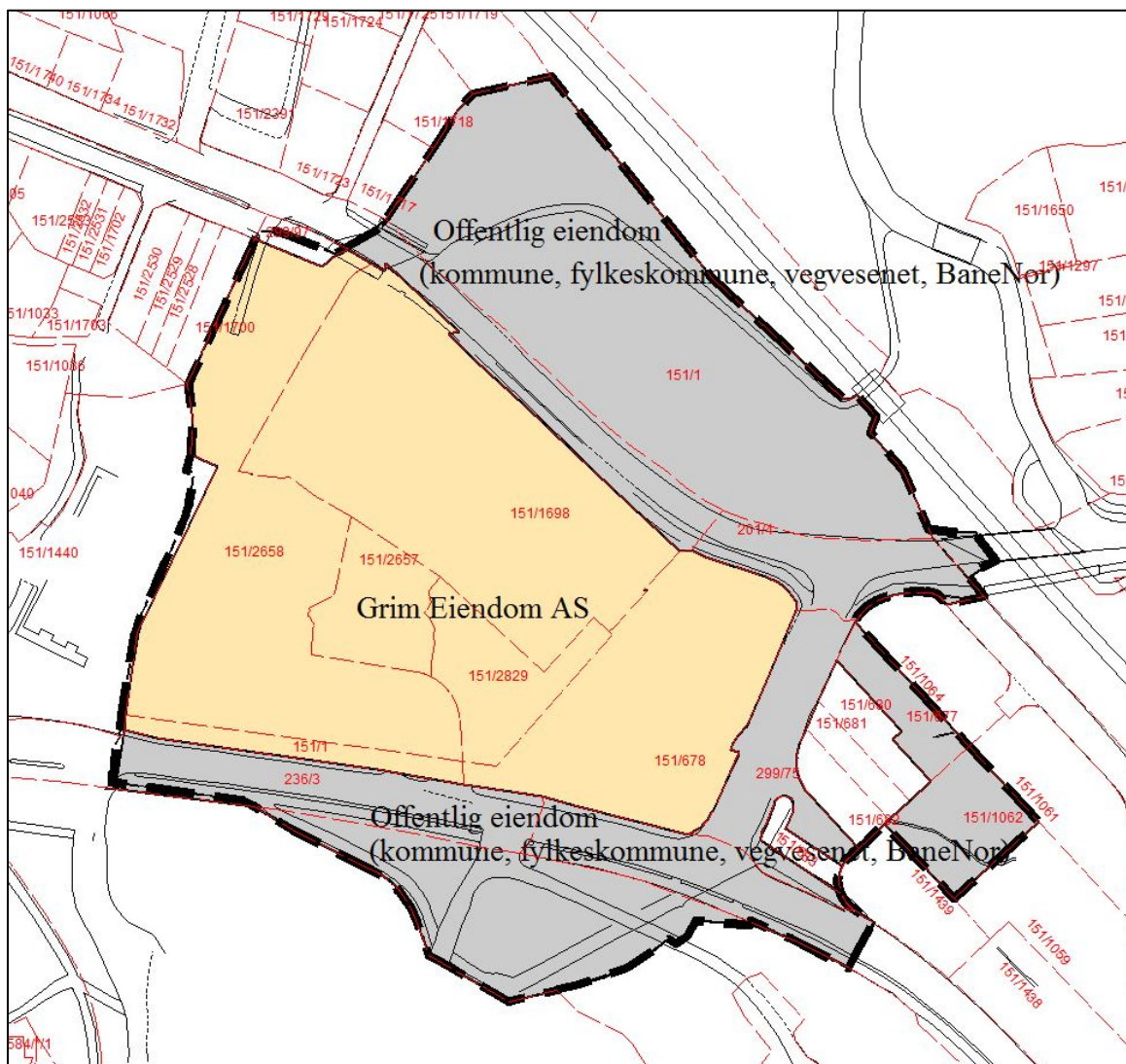

1. Avgrensning av planområdet

2.2. Eiendomsforhold

Grim Eiendom AS er eier av den tidligere mølleeiendommen og øvrig areal mellom Setesdalsveien, Grim Torv, Møllevannsveien og Møllebekken. Kristiansand kommune eier grøntarealet nord for Setesdalsveien, mens arealene øst for Grim torv har flere private eiere. Veigrunnen er dels kommunal (Grim torv), dels fylkeskommunal (Fv30/Møllevannsveien) og dels statlig (Rv9/Setesdalsveien). Se kart som viser de ulike eiendommene nedenfor. Hele eller deler av følgende eiendommer tas med:

- Gnr. 151/bnr. 1, 677, 678, 680, 681, 682, 683, 1062, 1064, 1440, 1698, 1700, 1766, 2657, 2658 og 2829
- Gnr. 201/bnr. 4.
- Gnr. 236/bnr. 2 og 3
- Gnr. 299/bnr. 75 og 97

2. Eiendomskart

2.3. Beskrivelse av planområdet

Historisk utvikling

Setesdalsveien er én av de eldste innfartsårene til byen, og næringsvirksomheten på dagens Grim torv kan spores tilbake til første halvdel av 1600-tallet. Mølledriften utnyttet vannkraften i Møllevannet og Grimsbekken, og Christiansands Møller (nedlagt 2008) utviklet seg i løpet av 1800-tallet til en av byens hjørnesteinsbedrifter.

Boligbebyggelsen i tilstøtende områder på Grim ble bygd ut etter 1900, og i tråd med reguleringsplaner fra 1924 og fremover. Etter 2. verdenskrig ble Møllevannet gjenfylt og lagt ut til boligområde, og Møllevannsveien ble ført videre fra Renneville til Krossen.

Grimsbekken ble på 1980-tallet lagt i rør gjennom den nordlige delen av planområdet.

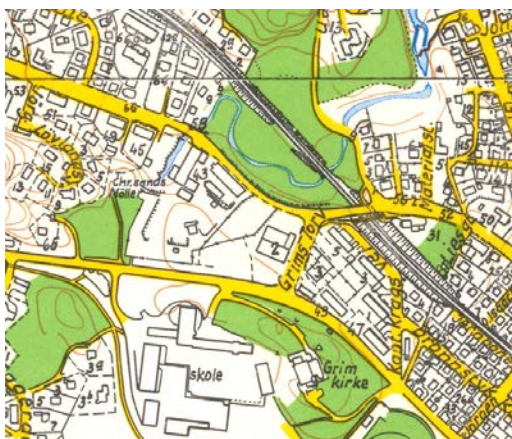
1783

1885

1918

1975

3. Historiske kart (Statens kartverk).

Topografi og landskapsbilde

Deler av planområdet har store høydeforskjeller og en variasjon på i overkant av 15 høydemeter fra det høyeste punktet (+32) nord for Møllebakken til nivået der Mølla ligger (+16). Fra Mølle vannsveien til Setedalsveien er det et fall på ca. 5 meter ved Grim torv. Omtrent det samme fallet har man fra øst mot vest i Mølle vannsveien. Bebyggelsen i området er preget av industribygningene som tilhørte tidl. Christiansand Møller og øvrig næringsvirksomhet på begge sider av Grim torv (veien).

4. Topografien i planområdet (illustrasjon: Link Arkitektur).

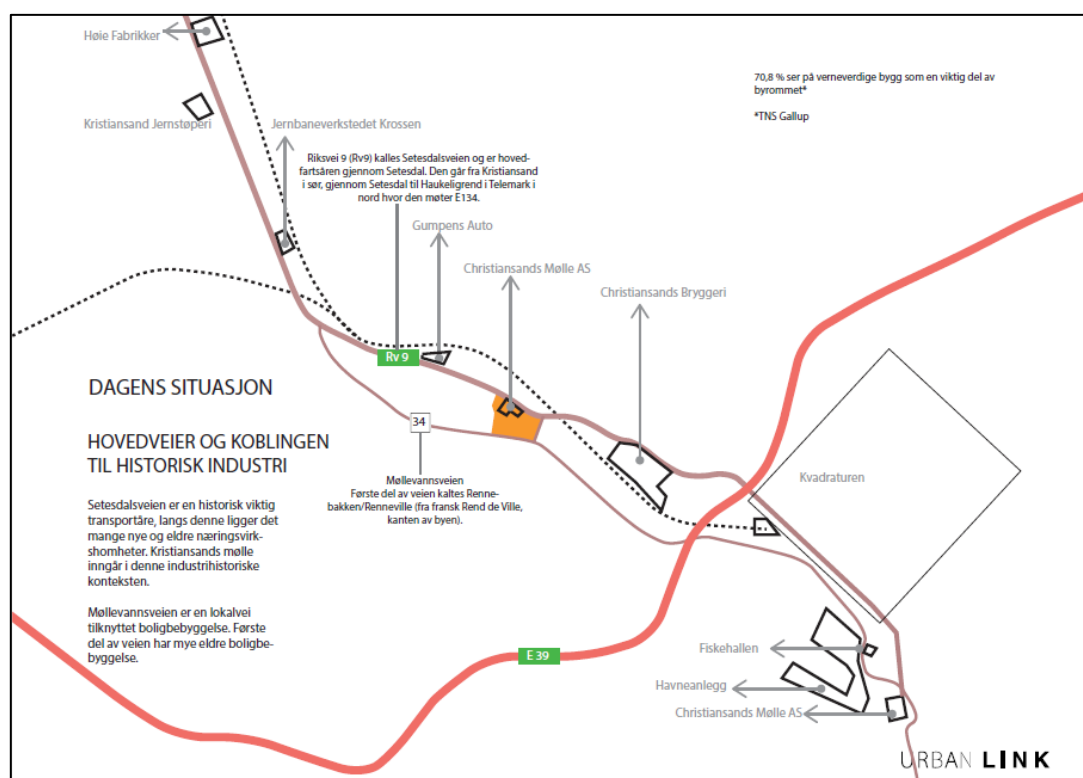
Arealbruk og virksomheter

Grim torv er et møtested i bydel Grim som baserer seg på et mangfold av handel, servicefunksjoner og noe kulturvirksomhet. Tett tilknyttet Grim torv finner vi sosial infrastruktur som skole og idrettsanlegg, og mange ulike boligområder – i hovedsak konsentrerte småhusområder. Tidligere Christiansands Møller utgjør en vesentlig del av bygningsmassen i området. Her holder Sørlandets største brukthandel til; Mølla gjenbruk og miljøspar. Menybutikken ligger på hjørnet Mølle vannsveien/Grim torv. I samme bygg ligger også post i butikk, Pizzabakeren, Grim kinamat, Lille Paris frisørsalong, Strandberg stein, Grim Torv Veterinærhus, Hundens Multihus. Inne på området ligger også Onewash bilvask. Øst for Grim torv finnes også næringsbebyggelse (Grim apotek, Grim bakeri, Kristiansand sykkelsenter).

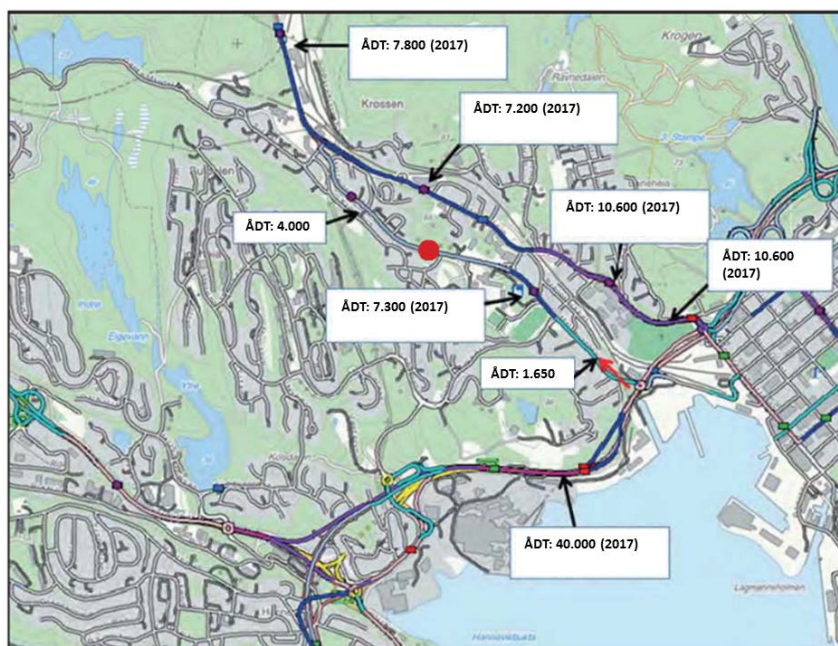
Trafikale forhold

Området rundt Grim torv er i dag preget av et sterkt trafikkert veiareal, med mye gjennomgangstrafikk.

Setesdalsveien (Rv. 9) er en viktig ferdselsåre mellom Kristiansand og E134 sør for Hardangervidda. Viktigheten av veien synliggjøres blant annet av det relativt høye ÅDT-tallet og de mange gamle og nyere virksomhetene som etablert seg langs veien.

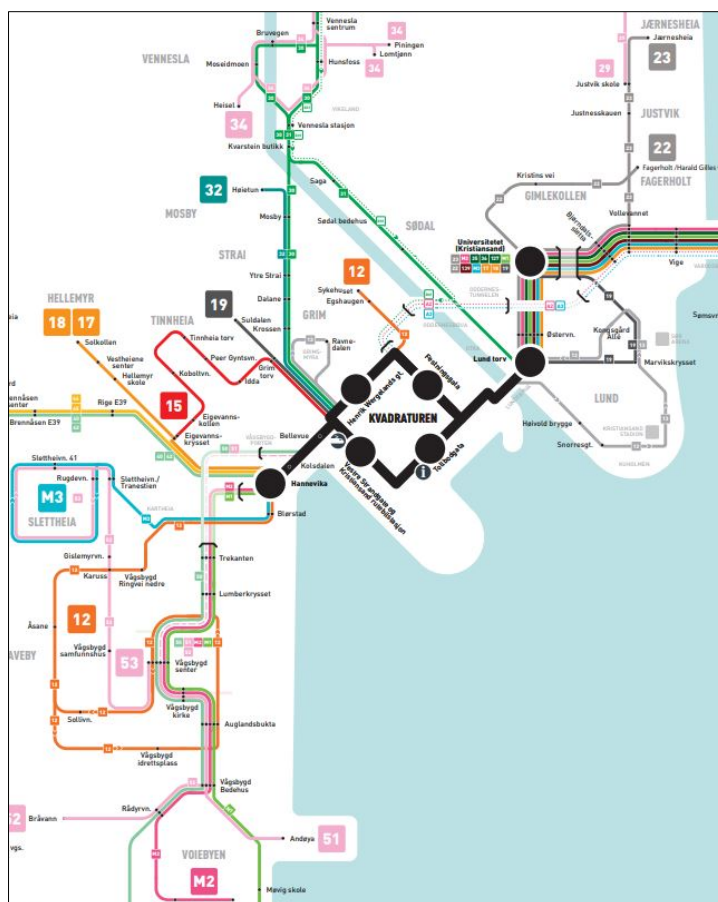
5. Dagens situasjon i området (illustrasjon: Link Arkitektur).

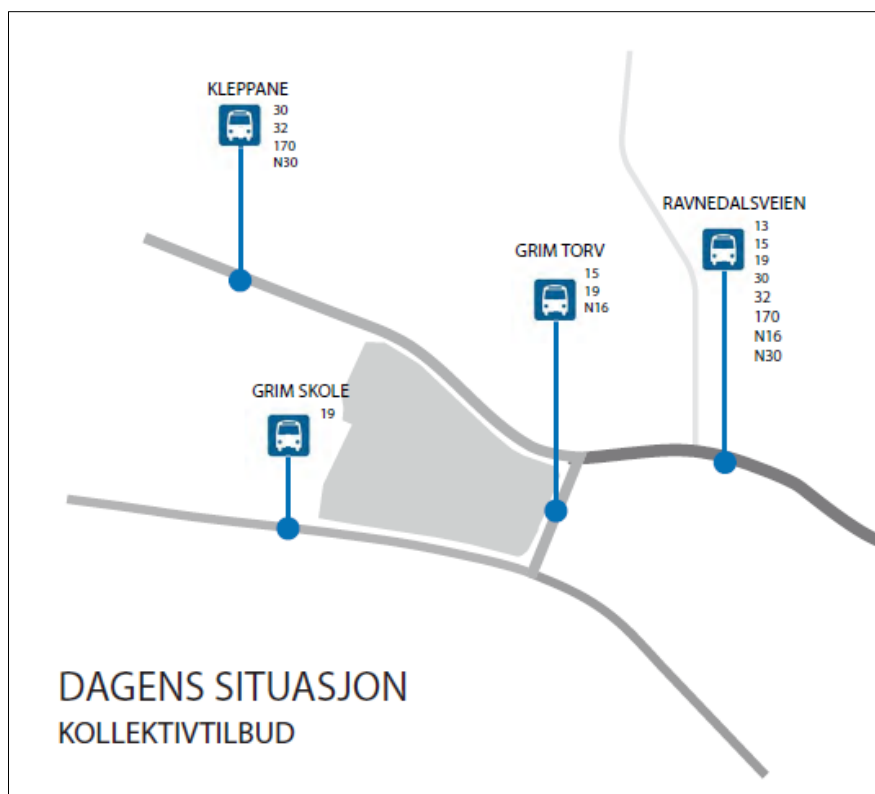
6. Årsdøgntrafikk på Rv9, E39 og Møllevannsveien i 2017 (kilde: NVDB/Statens Vegvesen).

Møllevannsveien er en lokalvei som i større grad mater lokale boligområder og sosiale funksjoner. Grim torv (veien) er forbindelsesvei mellom Setesdalsveien og Møllevannsveien.

Det er gode sykkelmuligheter i området. Blant annet går det gang- og sykkelvei mellom Grim torv og Kvadraturen i Setesdalsveien.

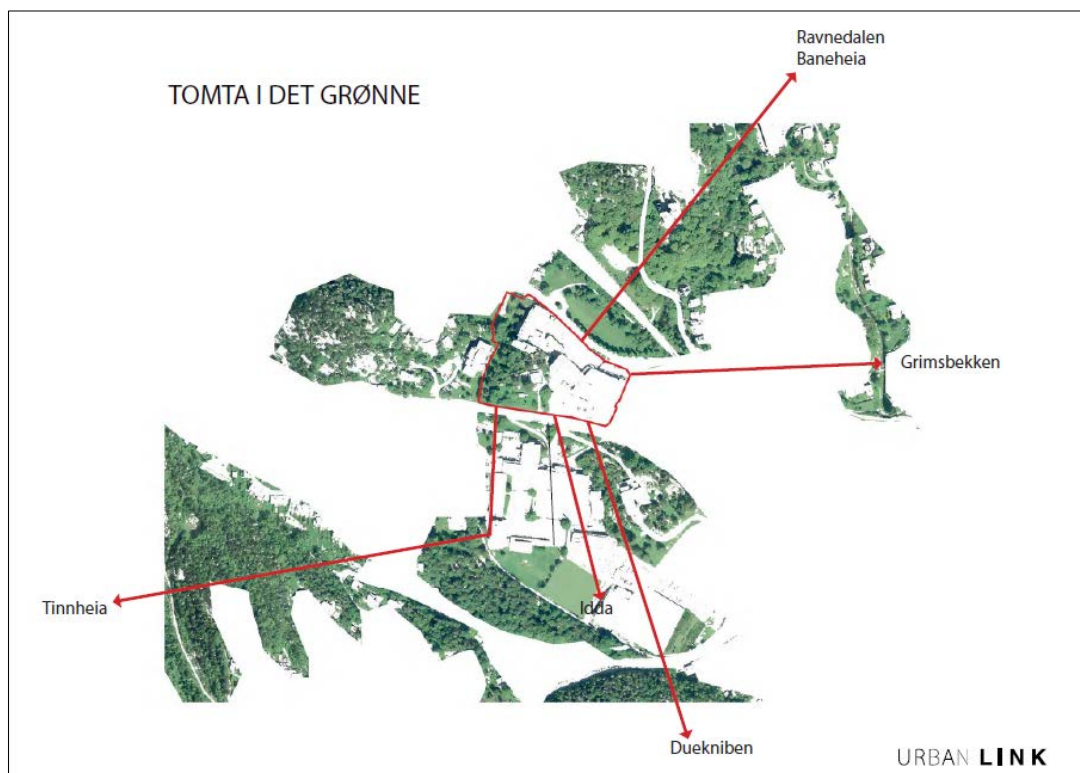

7. Kollektivlinjer og knutepunkt i kommuneplanen (kilde AKT).

8. Kollektivtilbud i området (illustrasjon: Link Arkitektur).

Grønnstruktur – nærmiljø – friluftsliv

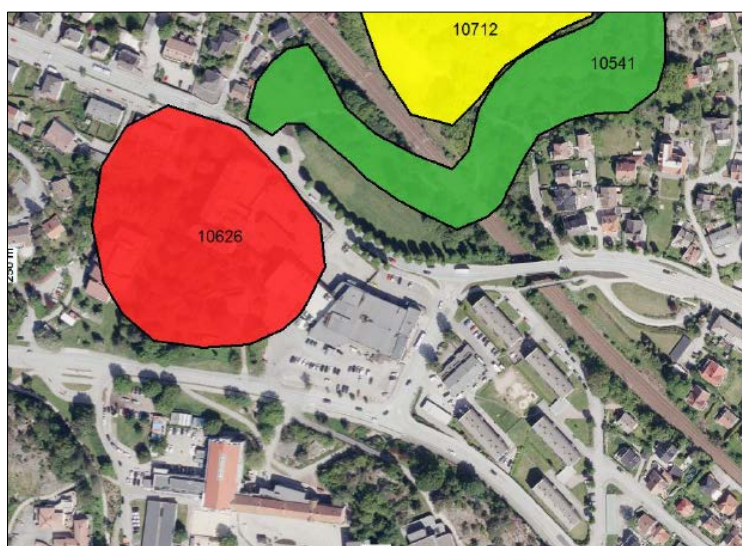

9. Planområdets forhold til eksisterende grønnstruktur (illustrasjon: Link Arkitektur).

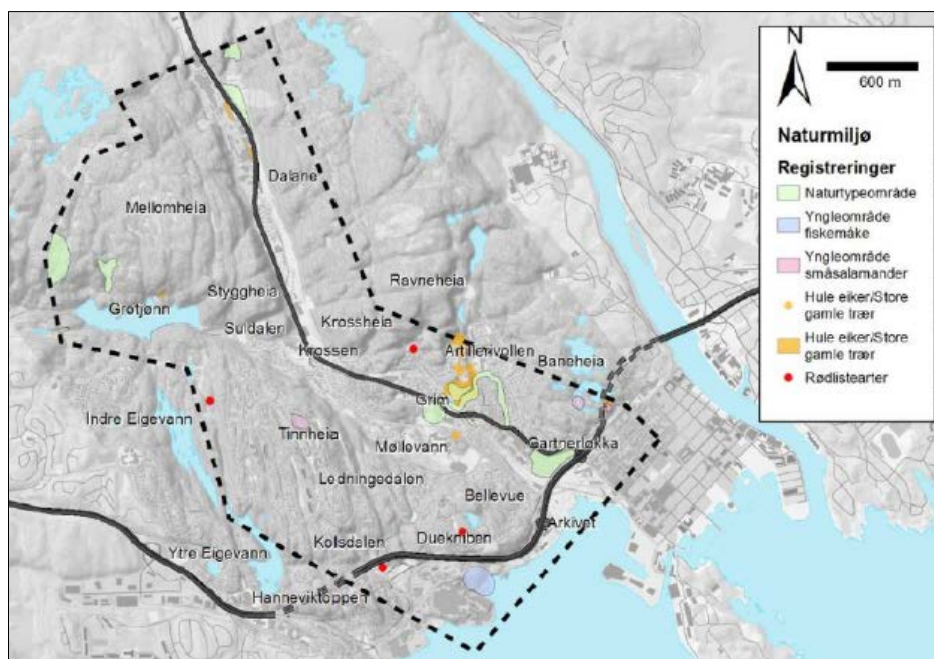
Grønndraget fra Grim skole og nedover langs Møllebekken og gjennom stemmen er en hovedstreng i områdets grønnsstruktur, og binder sammen Idda og Ravnedalen. Grimsbekken er en viktig del av barn og unges lek og bruk av området. I tillegg er det langs Setesdalsveien en allé.

Naturmangfold

Det er ikke gjennomført noen systematisk registrering av naturmangfold innenfor planområdet, men kartlagt lokalt viktig og svært viktige områder for biologisk mangfold.

10. Registrert biologisk mangfold (illustrasjon: Kristiansand kommune).

11. Registrering av naturmiljø (Rv9 verdianalyse, Sweco).

Kulturminner og kulturlandskap

Kulturminneverdiene i området er først og fremst knyttet til tidligere Christiansand Møller, med stemmen fra ca. 1790 og bygninger oppført fra 1880-årene og fremover. Deler av bygningsmassen skriver seg fra før den store brannen på Mølla i 1901. «Møllebakken», den tidligere disponentboligen, er tegnet av ark. Arne Korsmo.

CHRISTIANSANDS MØLLER - bygningene

Mølsilo fra slutten av 1950-tallet.

Møllebygget fra 1901 består av både siloarealer, og arealer for kverning av korn til mel.

Lagerbygg i tre. Dato for oppføring er usikkert, men bygget er eldre enn lagerbygget og antakelig fra siste del av 1800-tallet.

Direktørboligen fra 1934

Lager og pakkeri
oppført i tegl i 1978-
79.

Administrasjonsbygg fra
1961-62.

Lagerbygg oppført i tegl.
Bygget ca. 1930.

12. Kulturminner knyttet til tidl. Christiansand Møller (illustrasjon: Link Arkitektur).

Den nasjonale kulturminnebasen Askeladden viser to registrerte lokaliteter innenfor planområdet. Foruten stemmen som i sin tid demmet opp Mølle vannet, dreier det seg om et fjernet gravfelt, som antas å ha ligget i området Grim torv – Grim skole (ID 116211). To anlegg innenfor planområdet er registrert i Sefrak: Møllebygningen (ID 1001-0002-035) og lagerbygningen i tre (ID 1001-0002-034).

Ellers utgjør den delvis bevarte alléen langs Setesdalsveien et karakteristisk og verdifullt landskapselement.

Forurensning

Støy

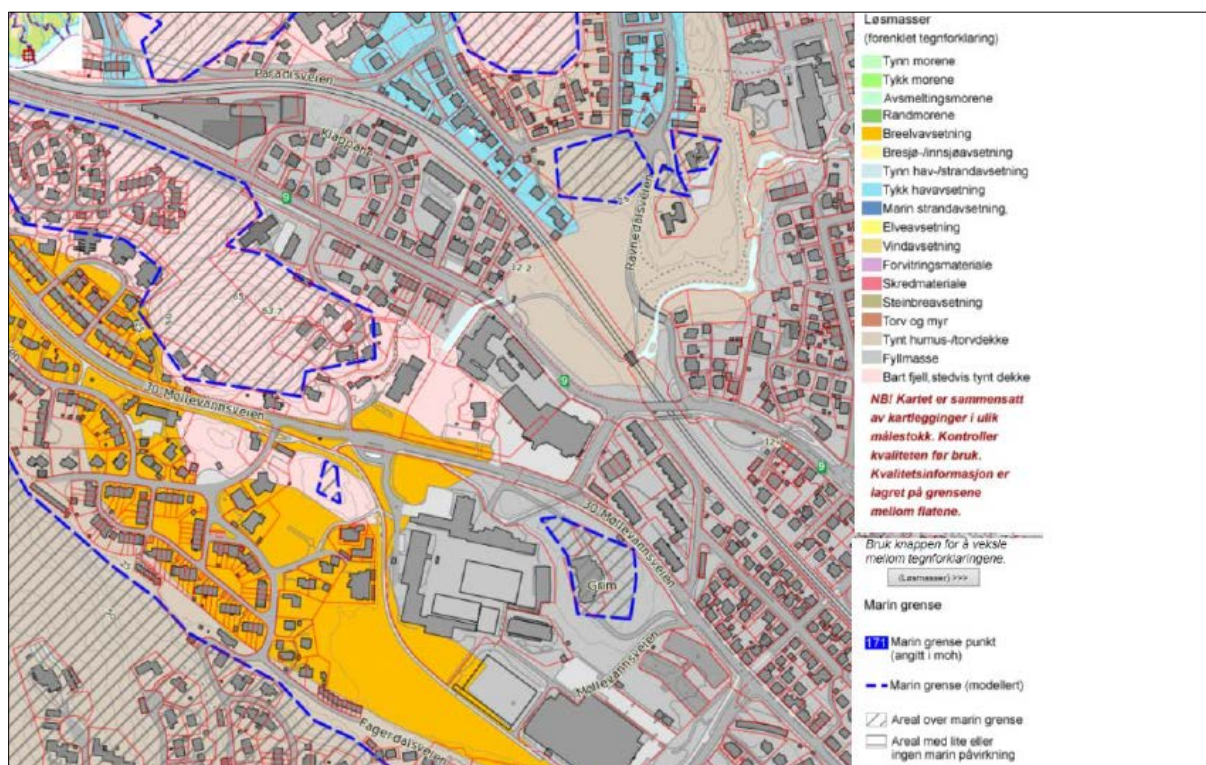
Biltrafikken gjennom området genererer til dels mye støy. Illustrasjonen under viser rød (65 dba) og gul støysone (55 dba) slik den er gjengitt i kommuneplanen.

13. Støysoner.

Grunnforhold

Planområdet ligger under marin grense, med bart fjell, fyllmasser og breelvavsetninger.

14. Utklipp fra <http://geo.ngu.no/kart/losmasse/>

Forurenset grunn

Planområdet ligger i bynært strøk, og det har vært industrivirksomhet her. Med bakgrunn i tilgjengelig kartdatabaser, er det ikke påvist forurenset grunn. Opplysningene i kartdatabasen er i stor grad innhentet gjennom kartlegging, og registrering av enkeltsaker forurensningsmyndigheten har kjennskap til og kartdatabasen gir ikke en komplett oversikt over forurensede områder. På oppstartsmøtet kom det frem at det på deler av området kan påregnes forurensning i grunnen (bl.a. gamle oljetanker ved mølla og forurensning fra tidligere industrivirksomhet).

3. SENTRALE PROBLEMSTILLINGER I PLANARBEIDET

Hovedproblemstilling:

Hvordan utvikle Grim torv til et område med urbane kvaliteter, høy utnyttelse og god framkommelighet for gående, syklende og kollektivreisende?

For å svare på hovedproblemstillingen defineres følgende utfordringer og potensialer for innholdet i planprosessen:

Tema	Problemstillinger
Bærekraftig sentrumsutvikling	– Utvikling av knutepunkt med bymessig bebyggelse – Nye plassdannelser og møteplasser – Aktive fasader og aktivt bygulv – Sammenveving med omkringliggende strukturer – Innhold og funksjoner i prosjektet – Utbyggingsrekkefølge/byggetrinn. Der bl.a. dagens Meny holdes åpen frem til ny butikk står klar.
Identitet	– Definere Grim torvs fremtidige identitet som områdesenter, knutepunkt og bynært boområde.
BATP (Bolig-, areal- og transportplanlegging)	– Utvikling av planområdet i samsvar med overordnet bolig-, areal- og transportpolitikk – Tilrettelegging for miljøvennlig transport – Begrense transportbehovet – Sentrumsfunksjoner tilrettelagt for fotgjengere og syklist
Traffikkavvikling	– Bedring av framkommeligheten for gående, syklende og buss – Konflikter mellom gående, syklende og harde trafikanter
Tilpasning til eksisterende bomiljø	– Innvirkningen på og overgang til eksisterende bomiljø – Utvikling av kvaliteter som styrker eksisterende bomiljø – Formgivning og høyder på ny bebyggelse
Kulturminnevern	– Transformasjon av eldre industribebyggelse
Grønnstruktur	– Sammenbinding og styrking av eksisterende grønnstruktur
Klimatilpasning	– Analysere risiko- og sårbarhet iht. standard. – Ivareta sikkerhet mot flom- og skredfare – Overvannshåndtering – Permeabilitet

4. RAMMER OG PREMISSE

4.1. Overordnede føringer og planer

Rikspolitiske planretningslinjer og føringer som er særlig relevante for planarbeidet:

- o Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (2015)
- o Norsk klimapolitikk (St.meld. nr. 21-2012)
- o Nasjonal transportplan (2014 - 2023)
- o Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging (2014)
- o Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging i kommunene (2009)
- o T-2/08 Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planlegging (1995)
- o T-1057 Retningslinje for planlegging av riks- og fylkesveger (1994)
- o T-1520 Retningslinje for behandling av luftkvalitet i planleggingen (2012)
- o T-1442 Retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging (2012)
- o Rikspolitisk bestemmelse om kjøpesentre (2008)

Aktuelle lover:

- o Plan- og bygningsloven
- o Naturmangfoldloven (§§ 7-12)
- o Vannforskriften § 12
- o Folkehelseloven (§ 4)
- o Kulturminneloven
- o Vegloven

Regionale planer og føringer

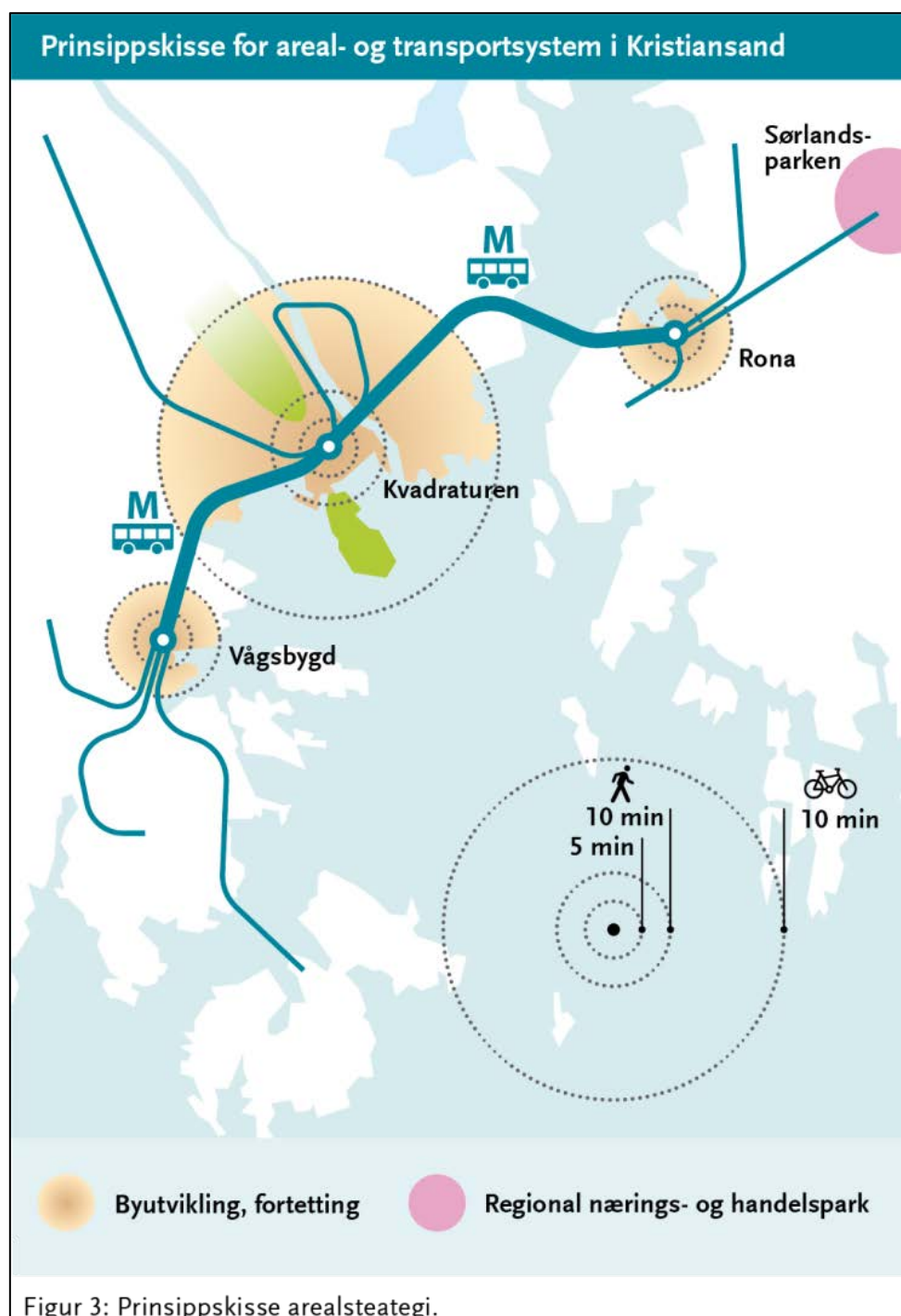
- o Regionplan Agder 2020: Planen har fem hovedsatsingsområder:
 - o Klima: Høye mål – lave utslipp
 - o Det gode livet: Agder for alle
 - o Utdanning: Verdiskaping bygd på kunnskap
 - o Kommunikasjon: De viktige veivalgene
 - o Kultur: Opplevelser for livet
- o Regional plan for Kristiansandsregionen 2011-2050: Styrking av eksisterende sentre, med fokus på:
 - o god tilgjengelighet, inkl. godt tilrettelagt parkering og godt kollektivtrafikktilbud.
 - o konsentrasjon, dvs. ikke er utflytende senter med lange gangavstander
 - o opplevelsestilbud
 - o kvalitet, inkl. gode handlebetingelser
- o Sykkelstrategi for Kristiansandsregionen 2010-2017
- o Fylkesstrategi for arbeid med universell utforming i Vest-Agder 2012-2015
- o Plan for kollektivtransporten i Vest-Agder 2015 – 2020 (VAF)
- o Kulturarv 2020

Kommuneplanen

Kommuneplanen består av en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen ble vedtatt i bystyret 20. september 2017. Den skal blant annet legges til grunn når arealdelen skal revideres. Til samfunnsdelen er det også med en overordnet arealstrategi: «En kompakt by ved sjøen». Denne skal legges til grunn for revisjon av kommuneplanens arealdel og gi føringer for plan- og byggesaksbehandlingen. Når det gjelder kommuneplanens arealdel så gjelder den, men delen før side 53 i kommuneplanen Styrke i muligheter er erstattet av ny samfunnsdel og arealstrategi.

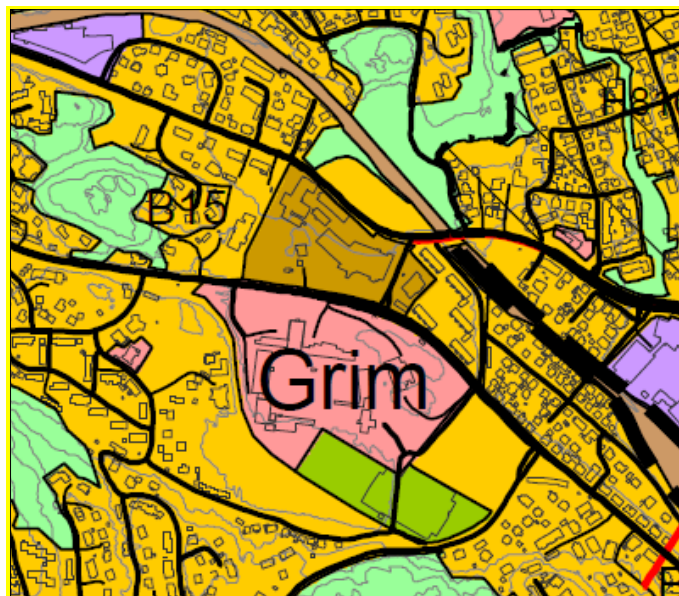
Overordnet arealstrategi følger opp føringer fra planens satsingsområder. Kristiansand skal styrkes som landsdelshovedstad og utvikles til en kompakt by med attraktive og levende sentre med stor grad av funksjonsblanding, og en by med urbane kvaliteter som utnytter nærheten til sjøen som en ressurs.

Arealstrategien gir overordnede føringer for kommunens fysiske utvikling i et langsiktig perspektiv og er vist som en prinsippskisse og utdypet i overordnede strategier. Arealstrategien skal legges til grunn for neste revisjon av kommuneplanens arealdel og gi føringer for plan- og byggesaksbehandlingen.

15. Prinsippskisse for areal- og transportsystem i Kristiansand. (For juridisk bindende arealbruk gjelder kommuneplanen "Styrke i muligheter" vedtatt september 2011.

I kommuneplanens arealdel er planområdet avsatt til følgende formål: Sentrumsformål, Bebyggelse og anlegg, Grønnstruktur, samt gul og rød støysone.

16. Utsnitt av kommuneplanens arealdel, 2011-2022.

Følgende retningslinjer fra kommuneplanens arealdel er aktuelle:

Senterstruktur, områdesenter

Områdesentrene er sosiale møteplasser i boligområdene, med nærbutikk og offentlig og privat tjenesteyting. Arealformålet åpner for at mindre virksomheter kan etablere seg med kontor, forretning eller utstilling i områdesentrene. For områdesentre må samlokalisering med skole, barnehage, bydelshus og idrettsanlegg vurderes. Som prinsipp skal områdesentre og offentlige/allmenntilgjengelige funksjoner legges nær hverandre for å oppnå synergieffekt.

17. Fra kommuneplanen, 2011-2022.

Bebyggelse og anlegg, og estetikk

Universell utforming skal legges til grunn i planleggingen. Minst 70 % av nye boenheter skal være universelt utformet, ved at alle hovedfunksjoner skal ligge på inngangsplan. I alle plan- og byggesaker skal det inngå en redegjørelse for og beskrivelse av tiltakets estetiske sider, både i forhold til seg selv, omgivelsene og til fjernvirkningen. Ved tiltak nær landemerker eller verneverdige kulturminner, skal det redegjøres for innvirkningen på disse. Tiltak etter plan- og bygningsloven skal i størst mulig grad tilpasse seg landskapet og eksisterende terreng og vegetasjon. Nye byggverk skal lokaliseres og kobles bevisst til landskapselementer som elver, strandlinjer og terrengformasjoner. Tiltak som ved sin størrelse og karakter bryter nåværende mønstre for samspill med disse elementene, skal ved plassering og utforming binde sammen mønstrene og skal i seg selv ha en god estetisk utforming. Nye uterom skal formes slik at de forsterker og utvikler eksisterende struktur. Ved planlegging av nye tiltak skal det tas hensyn til eksisterende bebyggelse og kulturminner. Kulturminnene kan utnyttes som et identitetsskapende element.

Boligutbygging og boligfortetting

For å nå målsettingen om redusert klimautslipp, skal nye boliger lokaliseres etter prinsippet om samordnet areal- og transportplanlegging. Boligarealer skal ha god kollektivdekning. Når nye utbyggingsområder planlegges, skal det legges til rette for et variert tilbud av boliger tilpasset ulike aldersgrupper og livsfaser.

Etablering av næring

I vurderingen av å gjøre om eldre næringsområder til kontorområder med høy tetthet, må behovet for fortetting veies mot behovet for å beholde arealer for håndverkere, små verksteder og produksjonsvirksomhet. Dette er viktig for det samlede tjenestetilbudet til byens innbyggere. Det skal søkes å legge til rette for lokalisering av arbeidsplasser slik at behovet for bilreiser begrenses.

Tjenesteyting

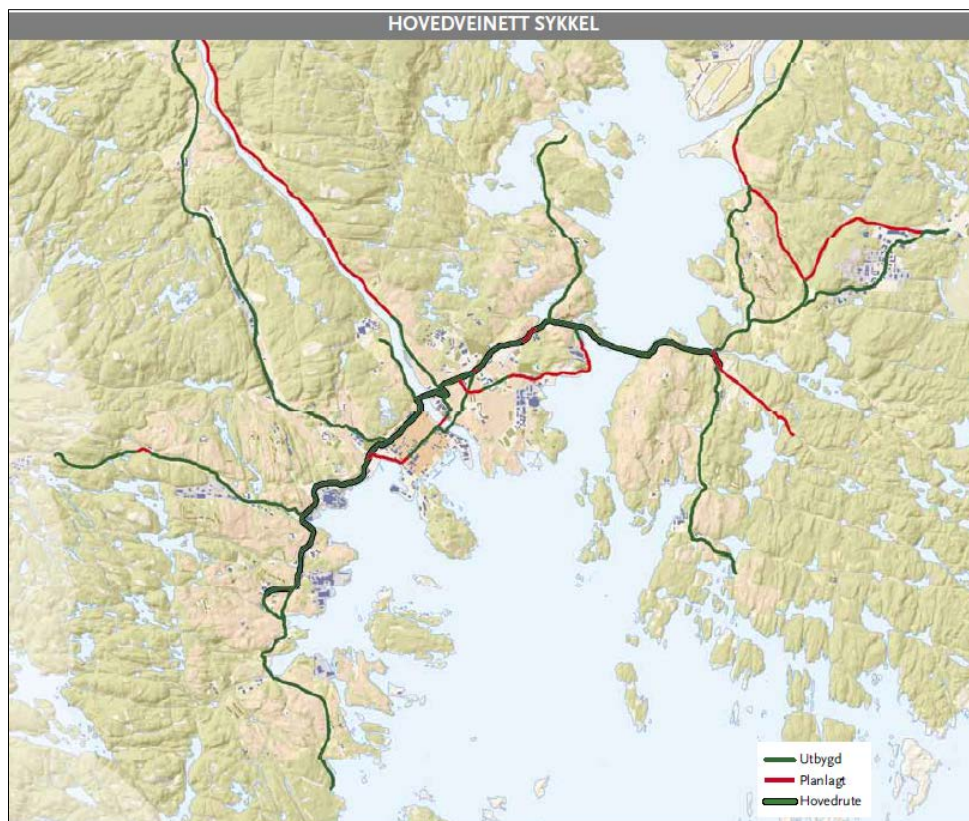
Arealer til offentlig og privat tjenesteyting skal, så langt det er mulig, samlokaliseres i tilknytning til bydels- og områdesentre med godt kollektiv- og gang- og sykkelveitilbud. Alle lokalområder skal ha tilfredsstillende og tilgjengelige arenaer for et bredt spekter av kultur- og fritidsinteresser.

Utearealer

Der det er mulig, skal arealer for lek, rekreasjon og idrett samlokaliseres i større enheter, i tilknytning til øvrig grønnstruktur, eller bindes sammen gjennom trafiksikker og trygg infrastruktur.

Gang- og sykkelveier

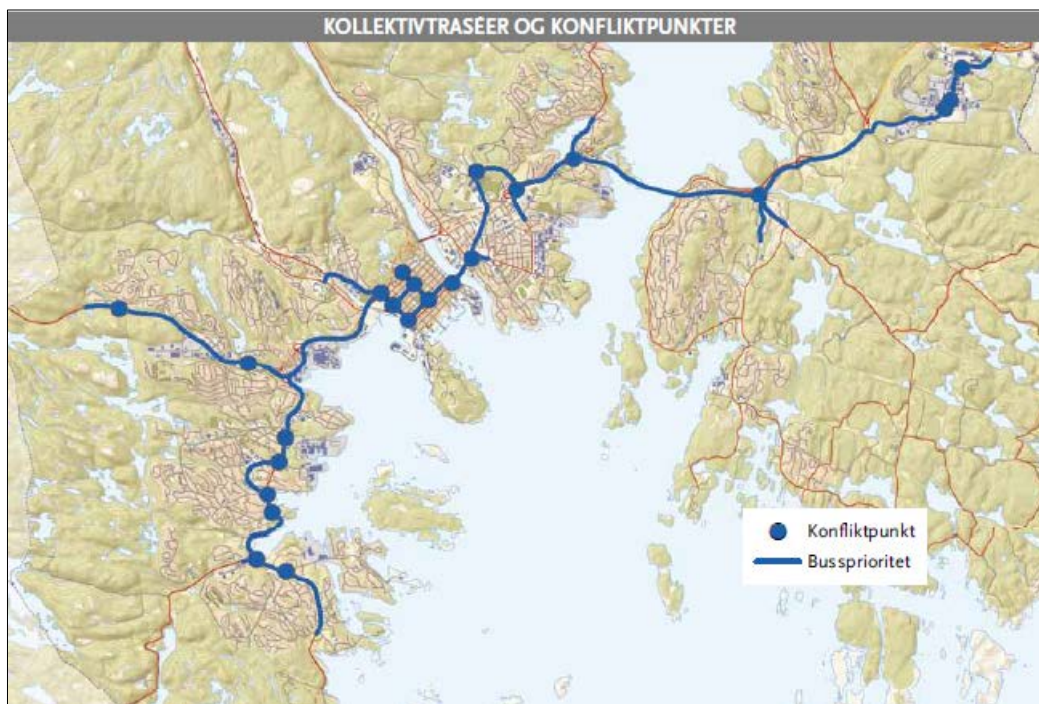
Kommunen skal legge til rette for sykkel som transportmiddel generelt og som transportmiddel for arbeidsreiser spesielt.

18. Fra kommuneplanen, 2011-2022.

Kollektivtransport

Videre planarbeid skal dokumentere at hensynet til kollektivtrafikkens fremkommelighet er forsvarlig ivaretatt på kort og lang sikt.

19. Fra kommuneplanen, 2011-2022.

Bestemmelser av særlig relevans for planarbeidet:

MUA-krav områdesenter (§7):

Kvadraturen med nære randsone, samt bydels- og områdesentrene skal minimum uteoppholdsareal pr. boenhet på egen tomt eller fellesareal være 25 m². I resten av kommunen er kravet minimum 80 m². Nærmere krav for de enkelte områder fastsettes i reguleringsplan.

(§9):

Det skal være sol på minst halve arealet klokken 15 ved vårjevndøgn. Areal brattere enn 1:3 er ikke tellende i arealberegning etter bestemmelsenes § 9 b, unntatt der dette kan inngå i lekeareal, for eksempel akebakke.

Parkering: (Grim inngår i «Mellomsonen»):

Bolig:

Bil: 1 bil pr. bruksenhet, på fellesareal på egen tomt

Gjesteparkering: ¼ bil pr. bruksenhet som skal være skiltet og tilgjengelig hele døgnet

Sykkel: min 2 pr. bruksenhet, minst halvparten av dette arealet skal være overbygd.

Kontor:

Bil: Maks 1 pr 100 m² bruksareal på egen tomt eller fellesareal for flere tomter.

Sykkel: 1,5 pr. 100 m² bruksareal. Plassene skal være overdekket og sentralt plassert i forhold til sykkelveinettet og personalinngang.

Forretning:

Bil: 3 - 5 pr 100 m² bruksareal på egen tomt eller fellesareal for flere tomter med formål kundeparkering og med tilfredsstillende inn- og utkjøringsforhold.

Lasteareal for vare- og lastebiler

Sykkel: 1,0 pr. 100 m² bruksareal

Se også §11 KPA fellesbestemmelsen.

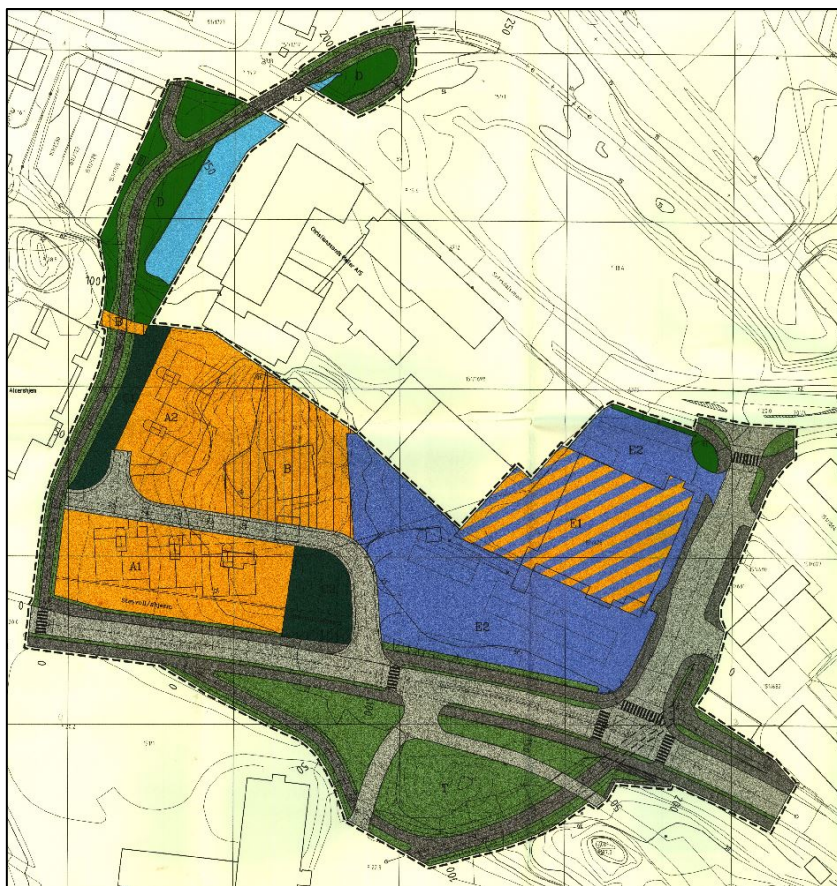
4.2. Reguleringsplaner

Reguleringsplan for Grim torv 2, Setesdalsveien 43 (10.02.1999)

Formål: Byggeområder, offentlig trafikkområder og friområder

Bestemmelser: Bestemmelser for byggeområdene, høyde på 4-5 etasjer. Disponentboligen «Møllebakken» regulert til bevaring.

Ny reguleringsplan vil gjelde foran hele denne reguleringsplanen.

20. Utsnitt av gjeldende plan. (Reguleringsplan for Grim Torv 2, vedtatt 10. februar 1999)

Reguleringsplan for Møllevannsveien 61, aldersboliger (13.08.1980)

Bestemmelser: Bebyggelse opp til 6 etasjer, til aldersboliger.

Ny reguleringsplan grenser opp til denne planen, og foreslått plangrense berører den så vidt. Reguleres til tilsvarende formål.

Reguleringsplan for Setesdalsveien, Krossen – Christiansands bryggeri (28.04.1967)

Eldre plan for Rv9 tilsvarende ikke dagens trasé. Vegvesenet er innforstått med at arealet nord for dagens vei ikke er aktuelt å bruke til veiareal (jf. denne planen), og dermed kan omreguleres i nåværende planarbeid. Ny reguleringsplan vil gjelde foran deler av reguleringsplanen.

Reguleringsplan for Møllevannsveien – Grimshaugen (14.04.1951)

Tilsvarende boligblokkene øst i planområdet. Bygd ut etter plan.

Formål: Murbebyggelse

Bestemmelser: Mur eller betong bebyggelse der næring i første etasje på utvalgte bygg.

Regulert til 2-3 etasjers leilighetsbygg med saltak eller valmtak.

Ny reguleringsplan vil gjelde foran deler av reguleringsplanen.

Reguleringsplan for Vestsiden (26.10.1942)

Eldre plan der veiføring ikke stemmer med dagens. Gjelder fremdeles på grøntområde nord for dagens Rv9. Planen viser grøntområde med vannspeil/bekk.

Ny reguleringsplan vil gjelde foran deler av denne reguleringsplanen.

4.3. Annet planarbeid og prosesser i området

Konsekvensutredning Rv9 fra E39 til Krossen:

I forbindelse med Statens vegvesens arbeid for Rv9 fra E39 til Krossen, er det utarbeidet en konsekvensutredning som bl.a. anbefaler at det gjøres mindre tiltak på eksisterende Rv9 for å bedre dagens situasjon. Blant annet anbefales det rundkjøring som kryssløsning Rv9-Grim torv.

SMS-prosjektet:

SMS er et prosjekt som skal bidra til en sosialt holdbar stedsutvikling og fremme sosial integrasjon. SMS er forkortelse for Stedsutvikling, Medvirkning og Sosiale møteplasser. Prosjektet har hatt fem partnere i Norge og Sverige: Vest-Agder fylkeskommune (norsk prosjekteier), Kristiansand kommune, Fredrikstad kommune, Halmstads kommun og Göteborg Stad (Lead Partner). Prosjektet ble avsluttet 31. desember 2013 (www.sms-prosjektet.no).

4.4. Andre aktuelle kommunale føringer

Høyhusutredningen

I utredningen pekes det på at

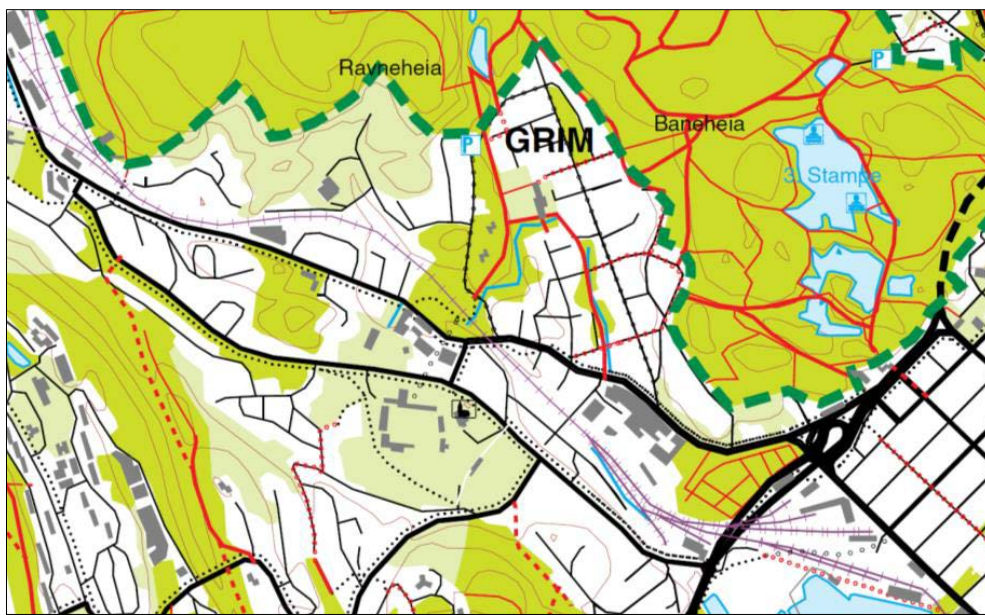
Grim ligger sentrumsnært og har glimrende nærhet til etablerte turområder som Baneheia og Ravnedalen, idrett, senter med mer på Idda. Visse steder bør det kunne være aktuelt å bygge høyhus, som området Grim Torv med bevaring av den eldste bebyggelsen til Mølla på Grim til sentrumsformål og publikumsrettede funksjoner. Det vil være et grep som kan styrke bydelen og bydelssenteret.

Kulturminnevernplanen

I Kristiansand kommunes kulturminneplan (1990) er stemmen, møllebygningen fra 1888/1901, de to lagerbygningene langs Setesdalsveien (fra hhv. før 1900 og 1930) og den tidligere disponentboligen «Møllebakken» (1934) plassert i bevaringskategori 2 (hus som ikke er i fredningsklasse, men som bør sikres gjennom regulering).

Grønnstrukturutredningen

Denne viser planområdet og sammenhenger med nærliggende viktig grønnstruktur. Det er grøntområde 1. prioritet nord for dagens Rv9 og langs Grimsbekken, grøntområde 2. prioritet rundt den tidligere disponentboligen, stemmen, rundt skolegården og idrettsanlegget. Kart viser nærhet til grøntområder 1. prioritet.

21. Grønnstruktur, verddivurdering av byens nære grøntområder.

Strøksanalysen

«Et boligområde blir aldri helt ferdig – fortetting med strøksanalyser som verktøy» er et arbeid som har vært utført i Kristiansand kommune. I prosjektet inngår en detaljert strøksanalyse av tettbebygde områder i kommunen (2012). Strøksanalysen er forutsatt lagt til grunn både som informasjonsgrunnlag og hjelpemiddel, og som en del av vurderingsgrunnlaget ved behandling av reguleringsplaner og dispensasjonssøknader.

Planområdet for Grim torv omfatter delområde 75 i strøksanalysen, og grenser opp mot delområdene 63, 68, 74 og 81.

Delområde 75 (Møllevannsveien 61 m.fl.) har bebyggelse i form av blokk og eneboliger, og relativt store interne grøntarealer. Delområdet har ikke noen definert bebyggelsesstruktur. Analysen peker på at eksisterende blokk i 5 etasjer er etablert i tråd med reguleringsplan fra 1980, og at Møllevannsveien 55 («Møllebakken») er regulert til bevaring i reguleringsplan fra 1999, og at samme plan åpner for fortetting i hagen til den verneverdige funkisvillaen.

12. Oversikt, strøksanalyse (2012).

Om 63 (Materialstykket) anføres det at området ligger på et platå som skrå mot Grimsbekken i nord og Setesdalsveien i sør, og at bebyggelsen mot Ravnedsdalsveien og Setesdalsveien følger Grimsbekken går gjennom området, som ble regulert i 1909 og bygd ut i årene som fulgte med villabebyggelse.

Delområde 68 (Klappane) er bygd ut etter 2. verdenskrig, i stor grad etter en reguleringsplan fra 1942. Bebyggelsen i området består av eneboliger, tomannsboliger, firemannsboliger, blokker og leilighetskompleks.

Delområde 74 (Setesdalsveien – Jørgen Løvlandsvei) består av eneboliger, rekkehus og leilighetsbygg, bygd ut fra 1960-tallet og senere. Rekkehusene mot Setesdalsveien er oppført i to etasjer og har saltak med svært slak takvinkel. Store, særpregede eneboliger ligger i bratt terreng opp mot Grimsåsen. Den søndre delen av området fremheves som spesielt.

I delområde 81 (Kaptein Krags vei) består bebyggelsen av blokker fra 1950-årene, utbygd etter en reguleringsplan fra 1951. Blokkene ligger parallelt med jernbanen og Møllevannsveien. Bebyggelsen danner vegger for et relativt romslig uteareal. Kombinert leilighets-/næringsbygg vest i feltet er henvendt mot Grim torv.

5. ALTERNATIV SOM SKAL UTREDES

5.1. Referansealternativet (0-alternativ)

Referansealternativet utgjøres av dagens situasjon.

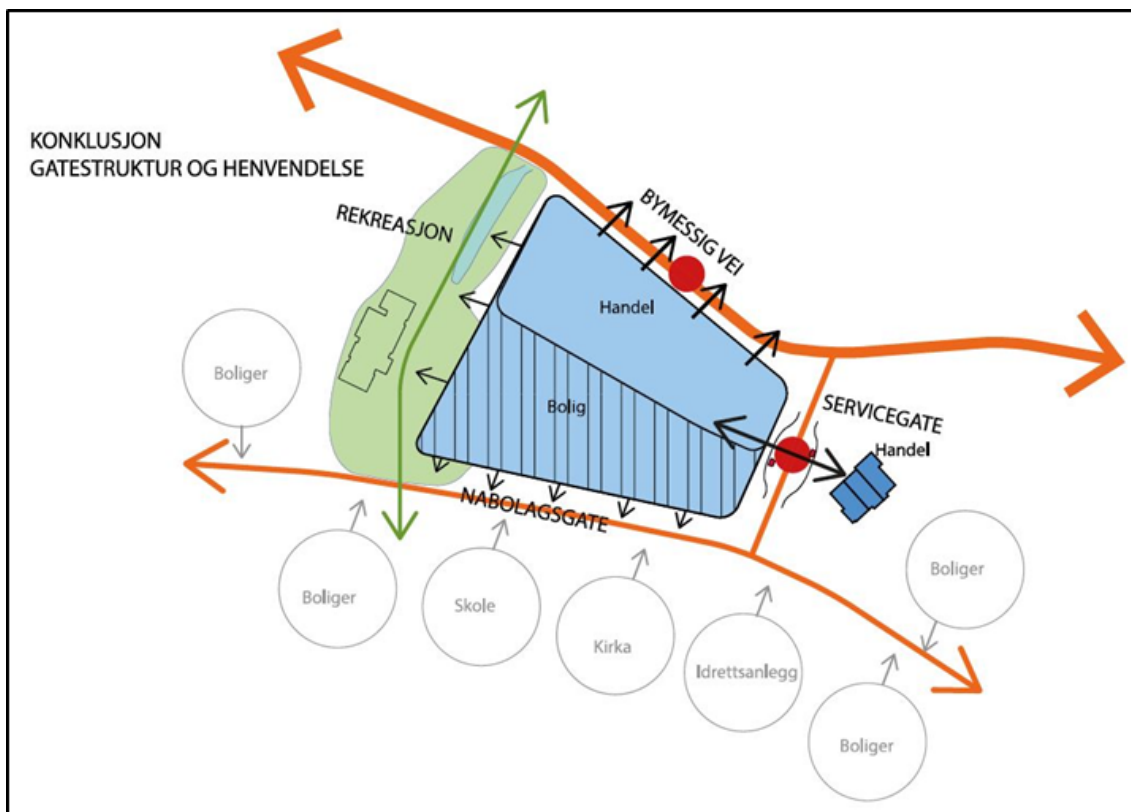
5.2. Utbyggingsalternativet

Alternativet omfatter tilrettelegging for inntil 40.000 m² BRA og høy tetthet. Fordelingen er cirka 25.000 m² boliger og 15.000 m² handel, kontor, næring, tjenesteyting o.l.

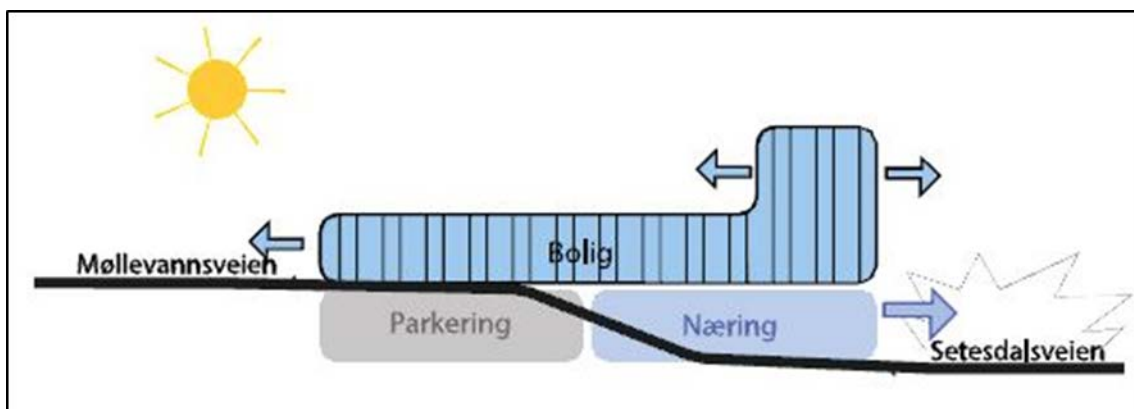
Illustrasjonene nedenfor viser eksempel på utbygging av området. Utredningene og medvirkningsprosessen i planarbeidet vil bidra til å danne rammene for utvikling av området (med muligens flere utviklingsscenarier).

Overordnet struktur

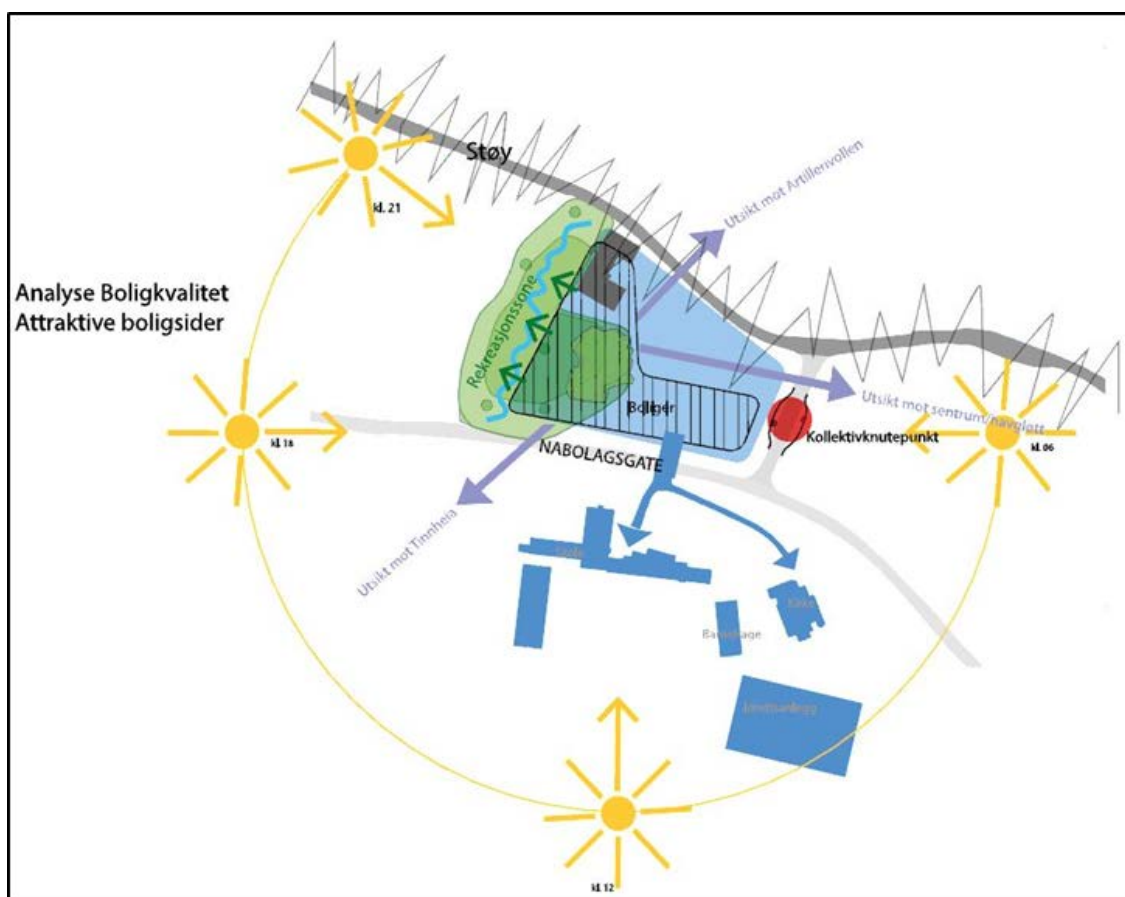
Intensjon: Skape fire ulike sider tilrettelagt for gående og syklende. Tursti langs bekken, lavhastighetsnabolagsgate ved Møllevannsveien, gate med kollektivknutepunkt, service og trygge overganger ved vegen Grim torv, og gode sykkelstier langs Setesdalsveien.

23. Overordnet struktur; Gatestruktur og henvendelse (illustrasjon: Link Arkitektur).

34. Overordnet struktur; snitt (illustrasjon: Link Arkitektur).

45. Overordnet struktur; boligkvalitet - attraktive boligsider (illustrasjon: Link Arkitektur).

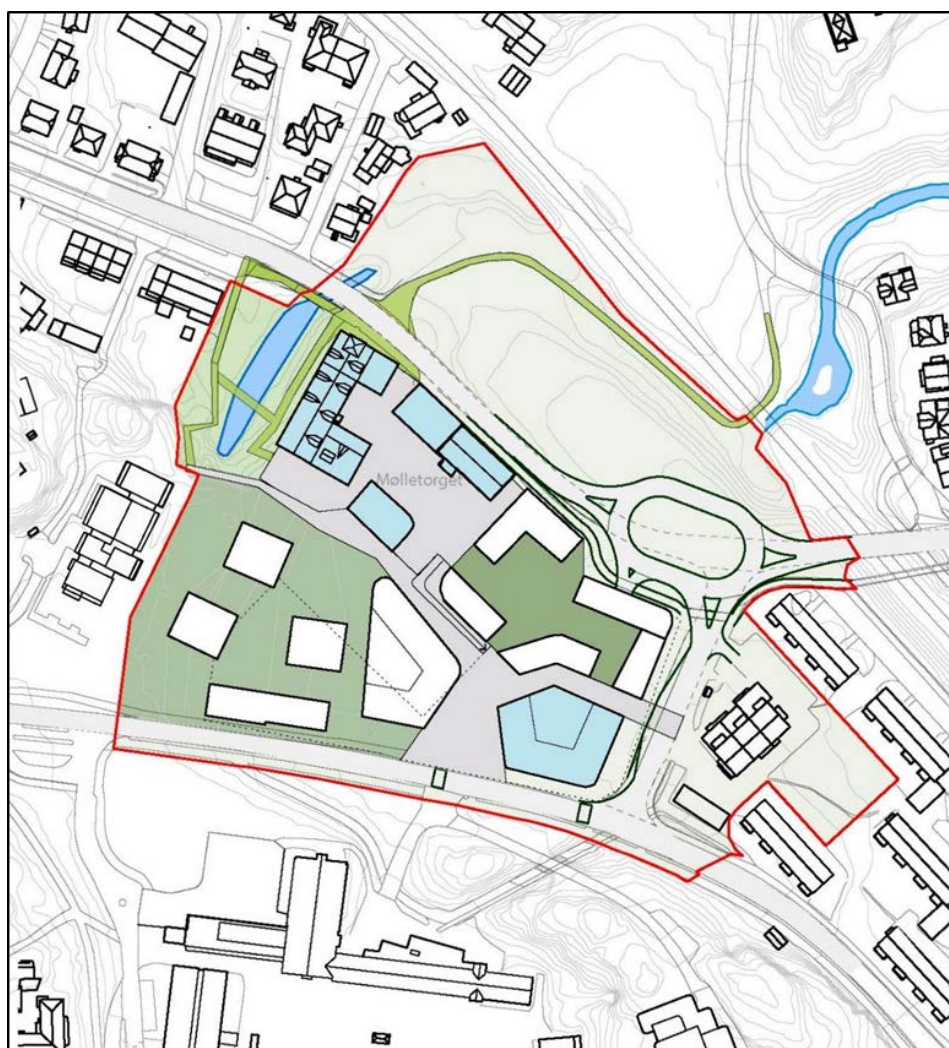
Illustrasjonene ovenfor viser områdets beliggenhet, og det potensialet området har for å skape fire ulike sider. Med naboskapet til Setesdalsveien, Møllevannsveien, Grim skole, Idda arena, samt knutepunktet i veien Grim torv og grønndraget mot vest.

Volumer

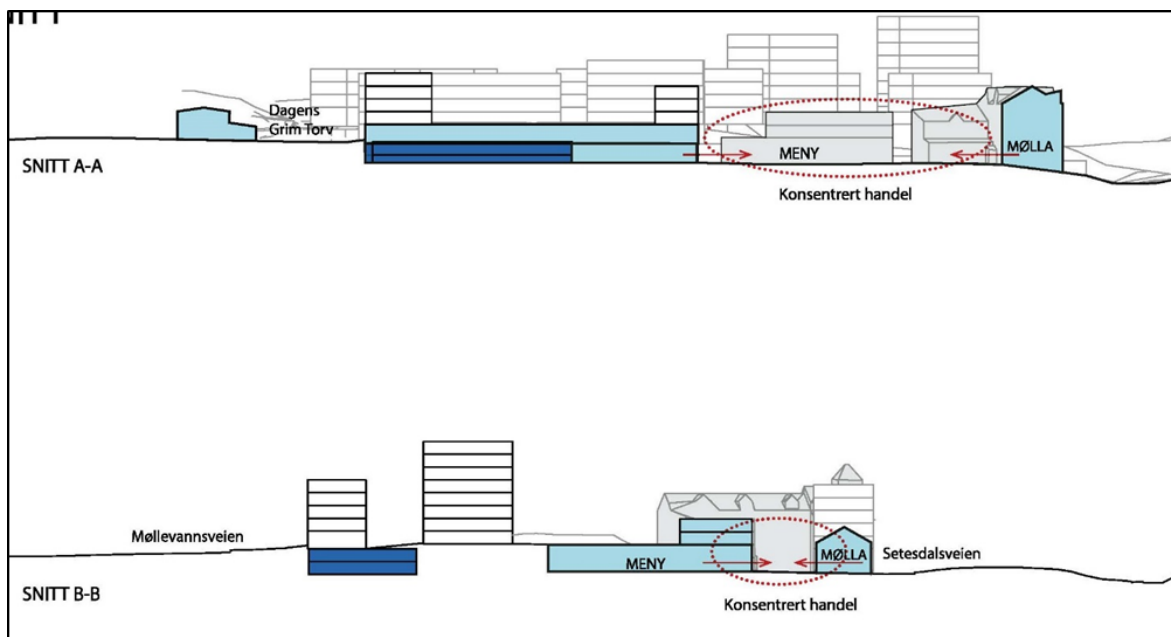
Link Arkitektur har i flere forberedende faser foretatt et volumstudie av planområdet. Angitte strukturer og målsetninger i utformingen er en del av dette arbeidet. Som følge av utbyggingsrekkefølger, har plasseringen av ny Menybutikk vært avgjørende for den forberedende volumstudiefasen. Ny Meny skal være ca. 2.500 m², og samlet på et plan.

56. Planskisse kote+17 / Nivå Setesdalsveien. Fase 1 (t.v) og 2.

67. Planskisse kote+26/nivå Møllevannsveien (illustrasjon: Link Arkitektur).

78. Snitt for Grim torv (illustrasjon: Link Arkitektur).

89. Modell (illustrasjon: Link Arkitektur).

6. FORSLAG TIL UTREDNINGER I FORHOLD TIL MILJØ OG SAMFUNN

6.1. Utredningstemaer og metode

Formålet med konsekvensutredning er å sikre at hensynet til miljø og samfunn blir ivaretatt under utarbeidelsen og gjennomføringen av planen (jf. PBL § 4-2). Hensikten med utredningen er å synliggjøre konsekvensene tiltakene vil medføre.

Vurderingene vil bli gjort med sammenligning mot 0-alternativet.

TEMA DET SKAL UTARBEIDES EGEN FAGRAPPORT FOR		
Tema	Hva skal utredningen inneholde?	Eksisterende dokumentasjon
Kulturminner/kulturmiljø	– Vurdering av verneverdier – Avklaring av hvordan verneverdiene knyttet til «Møllebakken» inklusiv disponentboligen kan ivaretas – Arkeologisk registrering for å kartlegge ukjente kulturminner (fylkeskommunen) – Tilstand på demningen og stabiliteten på den.	– Askeladden – Sefrak – Kulturminneplanen – Veileder for kulturminner, kulturmiljø og landskap.
Naturmangfold	– Naturtypekartlegging, kartlegging av fremmede arter, viltkartlegging og ferskvannsregistreringer etter DN-håndbok 13 – Eldre allé langs Setesdalsveien – Naturtypene avgrenses detaljert med egen verdisetting for hvert område	– Kommuneplanens temakart – Temakart i kommunens GIS – Naturbase – Artsmangfoldbasen
Overvannshåndtering og flom	– Beregne avrenning fra hele nedslagsfeltet før og etter utbygging – Vurdering av mulige blågrønne løsninger og effekten av disse – Mulig overvannshåndtering inkl. flomveier skal vises i overordnet VA-plan. – Utarbeide kapasitetsberegninger som også omfatter vurderinger av brannvannsbehov.	– Kommunens overvannsveileder
Geotekniske forhold	– Grunnundersøkelser – Vurdering av områdestabilitet knyttet til grunnforhold bestående av kvikkleire/sprøbruddsmateriale	– Miljødirektoratets kart – Radarmålinger fra NGU – NVE atlas – Tidligere utførte undersøkelser
Lokal handelsanalyse	– Analysere hvilket behov for handel og tjenester som oppstår med den befolkningsøkningen som vil finne sted på Grim torv	– Demografiske data – Bedriftsdatabasen

	- Kartlegge tilbudet og behov tilknyttet tjenester og andre funksjoner tilpasset funksjon som områdesenter. - Vise en fordeling mellom bolig, kultur, næring og tjenesteyting. - Kultur/næring – analyse av potensiale knyttet til håndverk og andre næringer som kan utnytte effekten av lokalisering i verneverdig bebyggelse som attraksjon.	
Grunnforurensning	- Miljøteknisk grunnundersøkelse	- Kommunens aktsomhetskart, forurenset grunn - Eksisterende dokumentasjon, notat til byggeanmeldelser jnr. 272/61.
Støy	- Støyutredning, basert på tall fra trafikkanalysen - Støysonekart	- Kommuneplanens støysoner og eksisterende dokumentasjon fra offentlige databaser.
Trafikkanalyse/mobilitet	- Trafikkanalyse - Mobilitetsplan - Sambruk av parkeringsareal	- Skisseprosjekt for Grim torv - Foreliggende trafikktegnninger - Kommunens kartgrunnlag - Trafikkanalysen fra vegvesenets konsekvensutredning Rv9 fra E39 til Krossen.

TEMA SOM KUN SKAL BESKRIVES OG ILLUSTRERES I PLANBESKRIVELSEN		
Tema	Hva skal beskrivelsen inneholde?	Eksisterende dokumentasjon
Fremtidig byplangrep	- Funksjoner og arealbehov - Bebyggelsesstruktur - Bygningstypologi - Møteplasser - 3D-modell/illustrasjon - Sol-/skyggeanalyser - Arkitektonisk og landskapelig tilpasning. - Bolig; Undersøke behov for boligstørrelser for oversikt over evt. ujevnheter i befolkningssammensetningen på Grim - Boligbehov for ulike befolkningsgrupper beskrives og vurderes	- Skisseforslag fra Link Arkitektur, jf. presentasjon fra oppstartsmøtet - Høyhusutredningen - BATP
Barn og unges interesser	- Barns bruk av arealer. - Kartlegging av skolevei, barns bevegelser i og gjennom området	

Barnehager og skoler	- Barnehager og skolars bruk av området - Skoleveier til aktuelle skoler / Barnetråkk - Skolekapasitet - Markere barnehager/ skoler/ skoleveier på kart og hvordan barn/elever kommer fra «hav til hei»	
Strøksbeskrivelse	- Omkringliggende funksjoner - Eksisterende bebyggelse - Siktlinjer - Forbindelseslinjer - Gater	- Strøksanalyse for Kristiansand
Landskapsbeskrivelse	- Spesielle landskapsformer - Alléer, eldre trerekker - Tilstandsvurdering på trær	- Kart fra Miljødirektoratet
Grønnstruktur	- Park, lek og rekreasjonsområder, gangforbindelser, sosiale møteplasser, turveier m.v. - Sammenheng med tiliggende grønnstrukturverdier må vises.	- Kristiansandskartet (viser turstier og viktige grøntområder) - Grønnstrukturutredningen, inkl. nærliggende plan for Idda nærmiljøpark
Folkehelse	- Faktorer som bidrar til å fremme helsen for befolkningen i området eller som virke negativt inn på den - Sosiale møteplasser for ulike grupper - Beskrive helseeffekten som nytt område vil gi for bydelen - Kartlegge snarveier og gs-veger for alle aldersgrupper.	
Kriminalitetsforebygging	- Tiltak som kan forebygge evt. kriminalitet	- Tryggere nærmiljøer – En håndbok i kriminalitetsforebygging og fysiske omgivelser - Oppsummering fra trygghetsvandring på Grim 17.10.2017.
Universell utforming	- Temaet beskrives	
Energi og klimatilpasning	- Temaet beskrives	
Medvirkning	- Beskrivelse av temaet og resultat fra medvirkningsprosessen skal tas med	
Kommunalteknisk infrastruktur	- Beskrives generelt, men spesielt renovasjonsløsning	

Luftkvalitet	– Luftkvaliteten og hvilke tiltak som må gjøres for å oppnå best mulig luftkvalitet	– Luftsonekart, kommunens internettside.
Risiko- og sårbarhetsanalyse	– Vurdere om det er spesielle temaer som må utredes	– Plan- og bygningsloven §4-3 vedr. samfunnssikkerhet og risiko- og sårbarhetsanalyse.
Økonomiske konsekvenser for kommunen	– Offentlige arealer og utbyggingsavtale	

7. PLANPROSESSEN

7.1. Fremdriftsplan

Utarbeidelse av forslag til planprogram		des–mars 2017/18
<i>Varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram</i>		mars–april 2018
Fastsettelse av planprogram	Politisk behandling: By- og miljøutvalget	16. aug. 2018
Utredninger og vurderinger iht. planprogrammet Utarbeidelse av plandokumentene		mai/juni – oktober 2018
<i>Informasjonsmøter og arbeidsmøter med interessenter og aktører i området</i>		
Ferdigstilling av planforslag		15. okt. 2018
1.gangsbehandling av planforslag med konsekvensutredning	Politisk 1. behandling: By- og miljøutvalget	22. nov. 2018
<i>Offentlig ettersyn Åpent møte</i>		des.–febr. 2018/2019
Revisjon av planen		mars–mai 2019
Vedtak av plan	Politisk sluttbehandling: Bystyret	juni 2019

Medvirkningsprosessen skal evalueres sammen med kommunen etter at planen er vedtatt.

7.2. Informasjon og medvirkning (PBL kapp. 5)

I henhold til krav i plan- bygningslovens kapittel 5, vil det bli lagt opp til medvirkning i løpet av planprosessen.

For å løse utfordringene i området på en konstruktiv måte og for å videreføre potensialene i planområdet, er det viktig å sikre en god informasjonsformidling og dialog med offentlige instanser, relevante interesseorganisasjoner og aktører i området. Planarbeidet for Grim torv omfavner en bred brukergruppe. Barn- og unge, dialog med elevrådene og dialog med eldre fra serviceboligene vil være viktige høringsparter.

Når det gjelder trafikale og kollektive løsninger, legges det opp til tett dialog med Statens vegvesen, Vest-Agder fylkeskommune og Agder Kollektivtrafikk.

Planarbeidet skal sikre medvirkning fra ulike aktørgrupper gjennom følgende aktiviteter:

Dialog med lokale interesseorganisasjoner og beboere

- o Avholde åpent møte under perioden for varsel om oppstart, og under offentlig høring
- o Medvirkningsprosess med barn og unge i nærområdet
- o Dialogmøter med berørte interesseorganisasjoner og velforeninger (Innspillene og resultatene fra medvirkningsprosessen vil være en del av planbeskrivelsen. Medvirkning vil være eget kapittel i planbeskrivelsen.)

Dialog og koordinering med offentlig instanser

- o Behandling i regionalt planforum

Høring, offentlig ettersyn og informasjon (jf. PBL kapittel 5)

- o Alle høringsinstanser får tilsendt brev med varsel om oppstart og forslag til planprogram. Forslag til reguleringsplan blir sendt på høring under offentlig ettersyn. Informasjon vil også publiseres via annonser i avis og digitale medier, og informasjon publiseres på kommunens hjemmeside www.kristiansand.kommune.no.

8. KILDER OG REFERANSER

Kristiansand kommune. En skapende by med ambisjoner! Kristiansand mot 2030. Kommuneplanens samfunnsdel. Vedtatt av bystyret 20. september 2017. <http://www.kristiansand.kommune.no/>

Kristiansand kommune. Styrke i muligheter. Kommuneplan 2011-2022. Vedtatt av Bystyret 22.06.2011 og 07.09.2011. Endret i formannskapet den 17.04.2013. <http://www.kristiansand.kommune.no/>

Lov om planlegging og byggesaksbehandling, 2008. <http://lovdata.no/>

Forskrift om konsekvensutredninger, 2009. <http://lovdata.no/>

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, 2015. <https://www.regjeringen.no/>

Norsk klimapolitikk (St.meld. nr. 21-2012). <https://www.regjeringen.no/>

Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, 2014. <https://www.regjeringen.no/>

Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging i kommunene, 2009. <https://www.regjeringen.no/>

Regionplan Agder 2020. <http://www.vaf.no>

Regional plan for Kristiansandsregionen 2011-2050. <http://www.knutepunktsorlandet.no>

Sykelstrategi for Kristiansandsregionen 2010-2017. <http://www.knutepunktsorlandet.no>

Plan for kollektivtransporten i Vest-Agder 2015 – 2020. <http://www.vaf.no>

Fylkesstrategi for arbeid med universell utforming i Vest-Agder 2012-2015. <http://www.vaf.no>

Kulturarv 2020. <http://www.vaf.no>

Miljødirektoratets kart, <http://www.miljostatus.no/kart/>

Riksantikvarens kulturminneregister www.askeladden.ra.no

Høyhus i Kristiansand, vedtatt av Bystyret 17.02.2016. <http://www.kristiansand.kommune.no/>

Christiansands Møller A/S. En dokumentasjon av produksjonslinja før nedleggelsen våren 2008. Rapport utarbeidet av Bredalsholmen Dokk og Fartøyvernsenter.

Inger Brandal Olsen: Kornsiloen på Odderøya. *Vest-Agder fylkesmuseum årbok*, 2006.

Enebolig ved Kristiansands Mølle, for disponent Eriksen. *Byggekunst* 11 – 1934.

SAKSPROTOKOLL

Arkivsak-dok. 201610835
Saksbehandler Nina Malo

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 By- og miljøutvalget 2015 - 2019	16.08.2018	142/18

GRIM TORV – DETALJREGULERING – FASTSETTING AV PLANPROGRAM

BY- OG MILJØUTVALGET 2015 - 2019 HAR BEHANDLET SAKEN I MØTE 16.08.2018 SAK 142/18

Vedtak:

1. By- og miljøutvalget fastsetter planprogram for Grim torv, sist datert 13.06.2018. (Enst.)

Forslag til vedtak om tillegg i planprogrammet:

2. Disponentboligen bør vurderes flyttet/bevart/revet (8/1)

3. I planprogrammet skal det fremgå at mølla og lagerbygg forutsettes bevart. (8/1)

Forslag:

FRP fremmet følgende forslag om nye punkt 2 og 3:

«Punkt 2:

Disponentboligen bør vurderes flyttet/bevart/revet

Punkt 3:

Fjerne «og disponentboligen».»

MDG fremmet nytt forslag om nytt punkt 2:

«Disponentboligen forutsettes bevart i planområdet.»

Plan- og bygningssjefen fremmet følgende innstilling:

«1.By- og miljøutvalget fastsetter planprogram for Grim torv, sist datert 13.06.2018.

Forslag til vedtak om tillegg i planprogrammet:

2.I planprogrammet skal illustrasjonene som viser disponentboligen revet utgå.

3.I planprogrammet skal det fremgå at mølla, lagerbygg og disponentboligen forutsettes bevart.»

Votering:

Punkt 1 i Plan- og bygningssjefens innstilling ble enstemmig vedtatt.

MDGs forslag om nytt punkt 2 falt med 8 mot 1 stemme, MDG.

FRPs forslag om nytt punkt 2 ble vedtatt med 8 mot 1 stemme, MDG.
FRPs forslag om nytt punkt 3 ble vedtatt med 8 mot 1 stemme, MDG.

RETT UTSKRIFT:

17.08.2018